

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

Με άφορμή την άρχή τῆς Ἰνδίκτου
ὡς «Ἡμέρας Προστασίας τοῦ Περιβάλλοντος»*

Στήν ὀρθόδοξη πίστη τὸ φυσικὸ περιβάλλον ἀνοίγεται καὶ ἀποκτᾶ τὶς πραγματικὲς του διαστάσεις, «τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος» τοῦ Χριστοῦ (Ἐφείσιος 3, 18), ὁ Ὅποιος καταφάσκει τὴν Κτίση, στήν ὁποία ἀντανακλᾶται ὡς Κύριος τῆς Οἰκουμένης. Ὁ κόσμος δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς τύχης καὶ τῆς ἀναγκαιότητας, ἀλλὰ πεδίο καὶ τόπος σωτηρίας, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ποιμαντικῆς τῆς γιὰ τὴ σωτηρία ὄχι μόνο τοῦ ἀνθρώπου ἀλλὰ καὶ τοῦ κόσμου, μὲ τὴ συγκρότηση μιᾶς θεολογικῆς οἰκολογίας καὶ τὴν κατάδειξη τῶν θετικῶν συνεπειῶν τῆς.

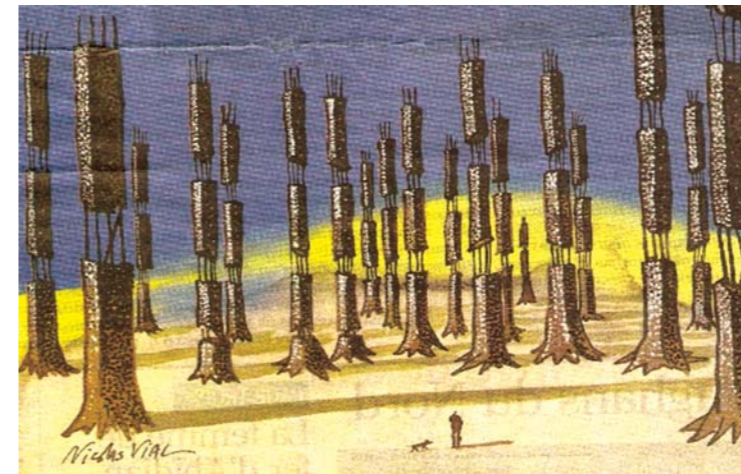
Ἡ χριστολογικὴ προσέγγιση τῆς φύσεως καὶ τοῦ κόσμου ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας ὠθεῖ στήν ἀντίληψη τῆς οἰκολογικῆς κρίσεως ὡς θεολογικοῦ προβλήματος καὶ τῆς ἀντιμετώπισής τῆς βάσει τῶν ἀρχῶν μιᾶς θεολογικῆς οἰκολογίας, ἡ ὁποία καὶ ἐμπνέει μέτρα προληπτικὰ καὶ θεραπευτικὰ τῆς κρίσεως, ἀλλὰ καὶ ἐντάσσει τὸν κόσμο προοπτικὰ στὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου. Ἀσφαλῶς, ἡ κρίση δὲν εἶναι πρωτεύουσα. Ἀναγκάζεται ἡ Ἐκκλησία νὰ ἀσχοληθεῖ λόγῳ τῶν δυσμενῶν ἐπιπτώσεων τῆς κρίσεως πάνω στὸν ἄνθρωπο καὶ στή φύση. Καὶ τότε δρᾶ συμβουλευτικὰ καὶ περιλαμβάνει στήν ποιμαντικὴ τῆς μέριμνα τὸ οἰκολογικὸ περιβάλλον τοῦ ἀνθρώπου καὶ παρωθεῖ πρὸς συγκεκριμένους ἐνέργειες προτάσσοντας μεταξὺ ἄλλων παραδείγματα πρὸς μίμηση, ὅπως λ.χ. τῶν Γερόντων.

* (Τὸ Οἰκουμἐνικὸ Πατριαρχεῖο μὲ ἐμπνευσμένο μῆνυμα τοῦ μακαριστοῦ Πατριάρχου Δημητρίου τοῦ Α' ἔχει καθιερώσει ἀπὸ τὸ 1989 τὴν 1η Σεπτεμβρίου ὡς «Ἡμέρα Προστασίας τοῦ Περιβάλλοντος». Ἦδη τὸ 1845 ἔχουμε τὴν πρώτη ἐγκύκλιο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «κατὰ τῶν καίοντων καὶ καταστρεφόντων τὸ δάσος». Ἡ «Εἰδικὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Θείας καὶ Πολιτικῆς Οἰκονομίας καὶ Οἰκολογίας» (συσταθεῖσα τὸν Φεβρουάριο τοῦ 2000) ὀργάνωσε ἀνάμεσα σὲ ἄλλες ἐκδηλώσεις καὶ ἔκθεση (6-15 Ἰουνίου 2001), μὲ τίτλο «Ἐκκλησία καὶ Περιβάλλον». Ἐδαφος-Νερό-Ἀέρας, ὡς συμμετοχὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στήν Παγκόσμια Ἡμέρα Περιβάλλοντος (5 Ἰουνίου).

Τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου
Ὁμ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Προϋπόθεση γιὰ τέτοιου τύπου στάση εἶναι ἡ αἴσθηση τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ στὸ χῶρο ὡς Θεολογία τοῦ χῶρου. Αὐτὸ κάνει νὰ διερωτώμεθα ἂν εἴμαστε χρήστες ἢ καταχραστὲς καὶ ὀδηγούμεθα πρὸς μίαν ἠθικὴ τῆς οἰκολογικῆς συνειδήσης. Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, ἰδίως τελευταῖα μὲ τὶς πρωτοβουλίες τοῦ Οἰκουμἐνικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος θεωρεῖται καταλύτης στήν προστασία τῆς φύσεως. Αὐτὸ τὴν ὠθεῖ σὲ μίαν θεολογικὴ ἐμβάθυνση τῶν σχετικῶν θέσεῶν τῆς, ἔτσι ὥστε νὰ θεωρεῖ τὴ φύση ὡς κτίση καὶ τὴν κτίση ὡς εὐχαριστία καὶ τὴν ἐμπειρικὴ θεολογία ὡς τὴ μόνη ἀπάντηση σὲ ζητήματα πού ἀπτονται τῆς οἰκολογίας καὶ τῆς πολιτικῆς. Μόνο μίαν βιβλικὴ καὶ πατερικὴ θεολογικὴ οἰκολογία εἶναι ἰκανὴ νὰ ἀντιμετωπίσει τὰ προβλήματα τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Ἡ ἐνασχόληση καὶ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν μὲ τὸ θέμα εἶναι ἐπίσης σοβαρὴ.

Τὴ διδασκαλία τῆς αὐτῆς ἡ Ἐκκλησία ἀντλεῖ ἀπ' ἐκεῖ πού μόνο κανεὶς μπορεῖ νὰ ἐκταμιεύσει ζωτικὲς ἐμπνεύσεις γιὰ τὴν προστασία τῆς φύσεως, τὴν ὁποία ὁ Δημιουργὸς τῆς μᾶς παρέδωσε «ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν» αὐτήν. Πηγὴ γιὰ μίαν στάση σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης εἶναι ὁ Χριστὸς, ἡ Παναγία μας, οἱ Προφῆτες, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλη-

σίας, οἱ Ἅγιοι τῆς, οἱ Γέροντες. Ἡ φροντίδα γιὰ τὸν κόσμο ἀποτυπώνεται στή λατρεία καὶ τὴν ὕμνογραφία τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου ὁ ἄνθρωπος προβληματίζεται ἀναθέτοντας τὴ μέριμνα καὶ τοὺς οἰκολογικοὺς του προβληματισμοὺς στὸ Θεὸ τῆς κτίσεως καὶ πάσης σαρκός.

Μιᾶς καὶ μιλήσαμε γιὰ παραδείγματα πρὸς μίμηση καὶ ἀναφέραμε τοὺς Γέροντες, αὐτὲς τὶς ἐκλεκτὲς μορφές πού ὑποστασιάζουν ἤδη ἀπὸ τώρα τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς μὲ τὴ μεταμορφωμένη ζωὴ τους, ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ὑπευθυμίσουμε, ὅτι σὲ ἕναν κόσμο πού ἀπασχολεῖται ὀλοένα καὶ περισσότερο μὲ τὸ οἰκολογικὸ περιβάλλον τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὶς συνέπειες πού μπορεῖ νὰ ἔχει μίαν ἀλόγιστη χρήση τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀποθεμάτων τῆς, ἐντυπωσιάζει ἡ στάση πολλῶν Γερόντων ἐναντι τῶν προβλημάτων πού δημιουργοῦνται στήν ἐποχὴ μας καὶ ἡ συμβουλευτικὴ τους πού ἀσκεῖται σὲ συγκεκριμένα πλαίσια ζωῆς.

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι εἶναι ἔντονη ἡ ἀνησυχία ὀρισμένων γερόντων γιὰ τὴ ρύπανση τοῦ περιβάλλοντος μέσα στὸ ὁποῖο ζοῦν οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι. Χωρὶς νὰ κηρύττουν μίαν «ἐπιστροφή στή φύση» τύπου Ρουσσώ, συνιστοῦν μίαν «ἐξοδο πρὸς τὴ φύση», «γιὰ νὰ βρεθοῦν οἱ ἄνθρωποι πάλι στὸ φυσικὸ τους περιβάλλον, ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ξεκίνησαν», λένε χαμογελώντας, «στὸν Παράδεισο, πού ἦταν ἕνας κῆπος». Χωρὶς ν' ἀρνοῦνται τὴ χρήση τῆς τεχνολογίας μάχονται γιὰ μίαν ποιότητα ζωῆς πού ν' ἀγκαλιάζει ὅλο τὸν ἄνθρωπο.

Στενοχωροῦνται μάλιστα ἔντονα ὅταν αὐτὴ ἡ «ἐξοδος» διακυβεύεται καὶ ἀπὸ τόσες πυρκαγιές πού καταστρέφουν τεράστιες δασικὲς ἐκτάσεις καὶ θαμνώδεις περιοχές. Λυποῦνται βαθύτατα γιὰ τὴ διαβλέπουν στὸ ἔργο τῆς καταστροφῆς ψυχικὲς διαταραχές, πού κι ὅταν

ἀκόμη κινεῖται ἀπὸ κερδοσκοπία μὲ οἰκοπεδοποιητικὲς προθέσεις ξεκινᾶ ἀπὸ μίαν θεμελιακὴ ἀ-φιλανθρωπία.

Ὅποιος καταστρέφει τὴ Δημιουργία συνεργεῖ στήν καταστροφή τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ πράσινο εἶναι δῶρο Θεοῦ πού ἡ Χάρη Του δωρίζει στὸν ἄνθρωπο. Σεβασμὸς πρὸς αὐτὸ σκοπεῖει στήν ὑγεία καὶ τὴν ὁμορφιά. Τὸ δάσος θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι τὸ πιὸ ἐντυπωσιακὸ σύμβολο τῆς παρουσίας, τῆς σιωπῆς καὶ τῆς εὐλογίας τῆς Ἐκκλησίας. Γιὰ τὸ δάσος εἶναι σιωπὴ καὶ εὐλογία. Χωρὶς αὐτὸ, ὅλα γίνονται στεῖρα.

Καὶ ἡ Ἐκκλησία ἔπρεπε νὰ ἀναλάβει ὀλόκληρη ἐκστρατεία καὶ σταυροφορία. Χρειάζεται ἐνεργὸς δράση τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Νόμος μόνος του, ὅπως διαπιστώνουμε, δὲν ἐπαρκεῖ γιὰ τὴν καταστολὴ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐγκλήματος καὶ τὴν πρόληψή του. Ἄλλ' οὔτε μόνο μὲ ἐκκλησιαστικὲς ἀποφάσεις καὶ ἐγκυκλίους μπορεῖ νὰ γίνῃ δουλειά. Ἐδῶ πάλι πρωτεύουσα θέση κατέχει τὸ παράδειγμα καὶ ἡ μίμηση.

Ἄς μνημονεύσουμε ἐδῶ τὸ παράδειγμα τοῦ Γερόντος τῆς Πάτμου π. Ἀμφιλοχίου Μακρῆ (1888-1970), ὁ ὁποῖος συνέβαλε στήν πευκοφύτευση τῆς ἱερᾶς νήσου Πάτμου. Συνήθιζε νὰ λέει: «Ὅποιος φυτεύει ἕνα δένδρο φυτεύει ἐλπίδα, φυτεύει εἰρήνη, φυτεύει ἀγάπη καὶ ἔχει τὶς εὐλογίες τοῦ Θεοῦ». Γι' αὐτὸ ζητοῦσε ἀπὸ τοὺς ἐξομολογουμένους σ' αὐτόν, σὲ ἔνδειξη μετανόιας νὰ φυτεύουν καὶ νὰ περιποιοῦνται ἕνα δένδρο.

Ὅλα αὐτὰ προϋποθέτουν ἀσφαλῶς μίαν καρδιὰ εὐαίσθητη, μίαν καρδιὰ ἐλεήμονα, ἔτσι ὅπως τὴν προσδιορίζει ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας μὲ τὸ στόμα ἑνὸς μεγάλου ἀββᾶ, τοῦ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου (7ος αἰ.): «Καρδιὰ ἐλεήμων εἶναι μίαν καρδιὰ πού καίγεται γιὰ ὀλόκληρη τὴν κτίση, γιὰ τοὺς ἄνθρώπους, γιὰ τὰ ὄρνια, γιὰ τὰ ζῶα, γιὰ τοὺς δαίμονες καὶ γιὰ ὅλα τὰ κτίσματα. Μὲ τὴν ἀνάμνηση καὶ τὴν θέα τους τρέχουν ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ ἀνθρώπου δάκρυα. Ἀπὸ τὴν πολλὴ καὶ σφοδρὴ ἀγάπη πού συνέχει τὴν καρδιὰ του δὲν μπορεῖ νὰ ἀνεχθεῖ ἢ νὰ ἀκούσει ἢ νὰ δεῖ κάποια καταστροφή, ἢ κάποια μικρὴ λύπη νὰ γίνῃ μέσα στήν κτίση. Γι' αὐτὸ καὶ γιὰ τὰ ἄλογα ζῶα καὶ γιὰ τὰ ἔρπετα καὶ γιὰ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας καὶ γι' αὐτοὺς πού τὸν βλάπτουν, κάθε στιγμή προσφέρει προσευχὴ μὲ δάκρυα, γιὰ νὰ τοὺς διαφυλάξει καὶ νὰ τοὺς ἐλεήσει ὁ Θεός».